

Jotpan osaamispalveluiden painopisteet vuonna 2023 ja alustavia alueellisen osaamistarvekyselyn tuloksia

Osaamiskapeikat ja osaamissuunnitelmat II - kohti konkretiaa

29.3.2023

Kehittämispäällikkö Samuli Leveälahti

JOTPA

Johdanto

- Jotpan vuoden 2023 osaamispalveluiden painopisteiden valmistelu perustui keväällä 2022 julkaistuuun valtakunnallisia osaamiskapeikkoja koskevaan raporttiin, jota on täydennetty hyödyntäen muita vuonna 2022 julkaistuja aineistoja ja raportteja (mm. Jotpan laatima raportti Ukrainan sodan vaikutuksista Suomen työmarkkinoihin ja jatkuvan oppimisen haasteisiin, työ- ja elinkeinoministeriön *Tiekartta työvoiman toimialakohtaisen ja alueellisen saatavuuden varmistamiseksi* -hankkeen tulokset, Osaamisen ennakointifoorumin tuoreimmat osaamistarpeiden ennakointitulokset ja aiemmilta valtionavustus- ja hankintaprosesseista saatu tieto).
- Painopisteet perustuvat pian julkaistavaan Jotpan ennakointiraporttiin, jossa on ollut tavoitteena koota jatkuvan oppimisen kehittämisen ajankohtaisia teemoja ja muodostaa niistä johtopäätöksiä osaamispalveluiden painopistealueista.
- Painopisteitä täydennetään ja tarkennetaan myöhemmässä vaiheessa mm. osaamispalveluiden sisältöjen, toteutusmuotojen ja kohderyhmien näkökulmista.
- Jotpa päivittää painopisteitään mahdollisesti uuden hallitusohjelman julkistamisen jälkeen.

Ennakointiaineistoista esiin nousseet painopisteet

- 1) Vihreän siirtymän ja työelämän digitalisaation edistäminen
- 2) Työelämän rakennemuutoksen tukeminen lyhytkestoisilla ja täydentävillä koulutuksilla
- 3) Pätevyys- ja täydennyskoulutusten tarjonnan kehittäminen sosiaali- ja terveysalalla sekä varhaiskasvatuksessa
- 4) Koulutukseen vähemmän osallistuvien osaamisen kehittäminen
- 5) Ulkomaalaistaustaisten osaamisen tukeminen koulutusta ja osaamista vastaaviin tehtäviin siirtymisessä

Vihreän siirtymän ja työelämän digitalisaation edistäminen

- Hiilinieluihin liittyvä osaaminen metsätaloussektorilla
 - "Hiilineutraali Suomi 2035 – kansallinen ilmasto- ja energiastrategia"
 - Ilmastonmuutoksen hillintä ja ennallistaminen
 - Uudet liiketoimintamahdollisuudet, osaamistarpeet ja tehtävät
- Kestävien energiaratkaisujen asennusosaaminen - esimerkiksi aurinkosähköjärjestelmät
 - Vihreää siirtymää koskevat tavoitteet ja Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan ovat kiihdyttäneet paitsi kestävien energiaratkaisujen TKI-toimintoja niin myös energiaratkaisujen asennus-, ylläpito ja korjaustyövoiman kysyntää.
- Merenkulkualan täydentävät, vihreää siirtymää tukevat osaamiset
- Data-analytiikan hyödyntämisaosaaminen mikroyrityksissä sekä pienissä ja keskisuurissa yrityksissä
 - Tärkeä liiketoimintakyvykkyys kaikilla aloilla tuottaa suurista tietomassoista sellaista informaatiota, joka tukee liiketoiminnan kehittämistä ja tuottavuuden kasvattamista
- Kyberturvallisuus- ja tietoturvaosaaminen mikroyrityksissä sekä pienissä ja keskisuurissa yrityksissä
 - Uhat ovat lisääntyneet merkittävästi ja koskevat kaikkia tehtäviä
 - Erityisesti media-ala, logistiikka-ala, elintarvikeala sekä kaupan ja jakelun ala

Työelämän rakennemuutoksen tukeminen lyhytkestoisilla ja täydentävillä koulutuksilla

- Osaamisen kehittämisen toimintamalli ja sen pilotointi positiivisiin rakennemuutostilanteisiin esimerkiksi tuulivoima-alalla
 - Huomio kiinnittynyt negatiivisiin äkillisiin rakennemuutoksiin (ÄRM) ja niihin reagointiin
 - Positiivisten äkillisten rakennemuutosten ennakointiin ja valmiuteen heikommin toimintamalleja (KARVI 2022)
 - Erityisesti tiedonsaannin puutteet muodostavat keskeisen haasteen ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen mahdollisuuksille toimia äkillisissä rakennemuutostilanteissa nopeasti sekä yksilöiden että työelämän tarpeita vastaavasti.
 - Myös yrityselämän avoimuus liiketoiminnan suuntaamisesta ja työnantajien kyky kuvailla omia osaamis- tai kehittämistarpeitaan vaikeuttaa osaamisen kehittämispalveluiden nopeaa reagointi muutoksiin.
 - Positiivisissa rakennemuutostilanteissa tarvittavan koulutuksen ja osaamistarpeiden ennakointi tulisi olla pitkäjänteistä ja edellyttää myös kansainvälisen toimialakehityksen seuraamista.
 - Osaamispalveluiden tarjoajien on tärkeää osata hyödyntää ennakointitietoa toimialakohtaisista trendeistä ja signaaleista.
 - Toimintamallin pilotointi esimerkiksi tuulivoimala-alalle

Pätevyys- ja täydennyskoulutusten tarjonnan kehittäminen sosiaali- ja terveysalalla sekä varhaiskasvatuksessa

- Sosiaali- ja terveysalan sekä varhaiskasvatusalan pätevoittävät ja täydentävät koulutukset
 - Sosiaali- ja terveysalan sekä varhaiskasvatusalan pätevoittävien ja täydentävien osaamispalveluiden tarve on pysynyt jo vuosia korkealla tasolla.
 - Esimerkiksi varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämisfoorumien suositusten mukaan varhaiskasvatuksen ammattilaisille suunnattua täydennyskoulutusta tulee systematisoida ja koordinoita nykyistä vahvemmin. Lisäksi tiedon muutokset varhaiskasvatuksesta edellyttävät jatkuvaa oppimista ja sitä tukevaa laadukasta täydennyskoulutusta, johon kaikilla varhaiskasvatuksen ammattilaisilla tulee olla oikeus osallistua säännöllisin väliajoin.
 - Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen määrärahaan on esitetty hoiva-avustajakoulutuksen rahoitukseen n. 10,8 miljoonan euron lisäystä vuoden 2023 talousarvioesityksessä. Kyseinen lisärahoitus on suunniteltu käytettäväksi kahdessa eri valtionavustuskierröksessä sekä mahdollisissa täydennyshauissa vuoden 2023 aikana.
- Työpaikkaohjaajien osaamisen kehittäminen sosiaali- ja terveysalalla
 - Osaavan työvoiman saatavuushaasteet, muuttuvat työyhteisöt ja työskentelytavat (hyvinvointialueet) sekä esimerkiksi työyhteisöjen kansainvälistyminen korostavat sosiaali- ja terveysalan vertaistyöpaikkaohjaamisen merkitystä. Samoin etenkin työssä oppimisen yhteydessä tarvittavien työpaikkaohjaajien osaamisvaatimukset muuttuvat sekä sosiaali- ja terveys- että varhaiskasvatuksen aloilla.
 - Työpaikkaohjausosaamista tulisi laajentaa myös olemassa olevan työvoiman tukemiseksi, työssä pysymisen ja työhyvinvoinnin vahvistamiseksi ja työyhteisöjen sekä työtapojen muutoksiin vastaamiseksi.

Koulutukseen vähemmän osallistuvien osaamisen kehittäminen, esimerkkinä elintarviketuotanto

- Koronapandemia ja Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan ovat vaikuttaneet erityisesti huoltovarmuusalojen, kuten elintarviketeollisuuden, kannattavuuteen ja myös osaavan työvoiman saatavuuteen.
- Elintarviketuotannon (elintarvikkeiden ja juomien valmistus) toimialalla työskenteli vuonna 2020 noin 34 000 henkilöä . Alan työllisistä oli noin 14 prosenttia ilman perusasteen jälkeistä koulutusta vuonna 2020.
- Elintarviketuotannon energian saatavuushaasteet (maakaasu), kohoavat raaka-aine- ja energiakustannukset ja inflaation kiihtyminen haastavat alan työllisiä kehittämään osaamistaan muun muassa uusien ja energiaa säästävien valmistustekniikoiden, uusien raaka-aineiden hyödyntämisosaimisen (esimerkiksi uudet maatalouden syötävät lajikkeet) ja kustannustehokkuuden näkökulmista.
- Kehitetään elintarviketuotannossa työskentelevien, pelkän perusasteen koulutuksen omaavien henkilöiden, alan kausityövoiman sekä maahanmuuttajataustaisten henkilöiden ammatillisista osaamista sekä perustaitoja. Tavoitteena on työllisten osaamistason nostaminen ja tuottavuuden kasvattaminen.
- Mahdollisissa osaamispalveluissa huomioidaan mm. perustaidot ja osaamiskartoitukset.

Ulkomaalaistaustaisten osaamisen tukeminen koulutusta ja osaamista vastaaviin tehtäviin siirtymisessä

- Suomi tarvitsee tulevaisuudessa osaavaa työperäistä maahanmuuttoa erityisesti asiantuntijatehtäviin, joiden määrän ennakoidaan olevan yli puolet uusista avautuvista työpaikoista vuoteen 2035 mennessä.
- Korkeakoulutettujen osuus avautuviin työpaikkoihin tarvittavasta työvoimasta on 56 prosenttia ja ammatillisen koulutuksen saaneiden osuus 42 prosenttia.
- Nuorisoikäluokista saatavalla työvoimalla voidaan tyydyttää vain 80–85 prosenttia avautuviin työpaikkoihin tarvittavasta työvoimasta.
- Ulkomaalaisia korkeakouluopiskelijoita oli Suomessa vuonna 2020 noin 21 000 henkilöä. Opiskelijoiden määrä on kasvanut lähes kolmanneksen viimeisen kymmenen vuoden aikana.
- Vaikka opiskelijoiden määrä on kasvanut, niin keskeiseksi haasteeksi on tunnistettu ulkomaalaistaustaisten korkeakoulutettujen sijoittuminen osaamistaan vastaaviin tehtäviin Suomen työmarkkinoilla valmistumisensa jälkeen.
- Osaamispalveluilla on tarkoituksenmukaista parantaa ulkomaalaistaustaisten mahdollisuuksia työllistyä koulustaan vastaaviin tehtäviin. Valmistelussa tehdään yhteistyötä työ- ja elinkeinoministeriön ja opetus- ja kulttuuriministeriön koordinoiman poikkihallinnollinen Talent Boost – toimenpideohjelman kanssa.

Painopisteisiin yleisesti liittyviä läpileikkaavia teemoja

- Korkeakoulujen jatkuvan oppimisen strategian tukeminen – pienten osaamiskokonaisuuksien kokeilut
 - Opetus- ja kulttuuriministeriö käynnisti keväällä 2022 kansallisen korkeakoulujen jatkuvan oppimisen strategian valmistelun työryhmätyönä hallituksen kestävyystiekartan tavoitteiden mukaisesti.
 - Palvelukeskus voi hankkia korkeakoulujen tutkintoihin sisältyviä koulutuskokonaisuuksia, erikoistumiskoulutusta ja muuta sellaista korkeakoulujen järjestämää täydennyskoulutusta, joka ei sisälly tutkintoihin. Pääpaino hankinnoissa on lyhytkestoisissa, pienissä ja työelämälähtöisissä sisällöissä.
- Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan vaikuttavuuden ja uuden liiketoiminnan syntymisen tukeminen
 - Hallituksen keväällä 2020 hyväksymän kansallisen tutkimuksen, kehittämisen ja innovaatioiden tiekartan tavoitteena on toimenpidekokonaisuuden laadinta TKI-toimintaympäristön kehittämiseksi.
 - Henkilöstön osaamistaso ja kokemus vaikuttavat yrityksen kykyyn keksiä hyviä investointikohteita ja toteuttaa investoinnit onnistuneesti. Yrityksille suunnattuja julkisia t&k-panostuksia tulisi painottaa erityisesti kasvuhakuisiin yrityksiin.
- Osaamis- ja koulutustason nostaminen
 - Jatkuvan oppimisen parlamentaarisessa uudistuksessa on asetettu tavoitteeksi, että väestön osaamistaso nousee. Tavoitteena on, että korkeakoulututkinnon suorittaneiden 25–64-vuotiaiden määrä ja osuus kasvaa ja perusasteen jälkeistä tutkintoa vailla olevien 25–64-vuotiaiden määrä ja osuus vähenee.
 - Palvelukeskus valmistelee suunnitelman toimenpiteistä, joilla se voi tukea koulutustason nostotavoitteen saavuttamista esimerkiksi kone- ja metalliteollisuudessa sekä muussa valmistavassa teollisuudessa. Toimenpiteenä on edistää osaamis- ja koulutustason nostamisen tavoitteisiin pääsemistä mm. rahoittamalla hakevaa toimintaa ja opiskelun tukitoimia.

Painopisteiden asettaminen

Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden neuvosto päättää painopisteistä. Osallisina EK KT KiT VT Akava SAK STTK MTK SY & TEM OKM VM STM

Analyysi olemassa olevan koulutustarjonnasta koulutuskatveiden tunnistamiseksi

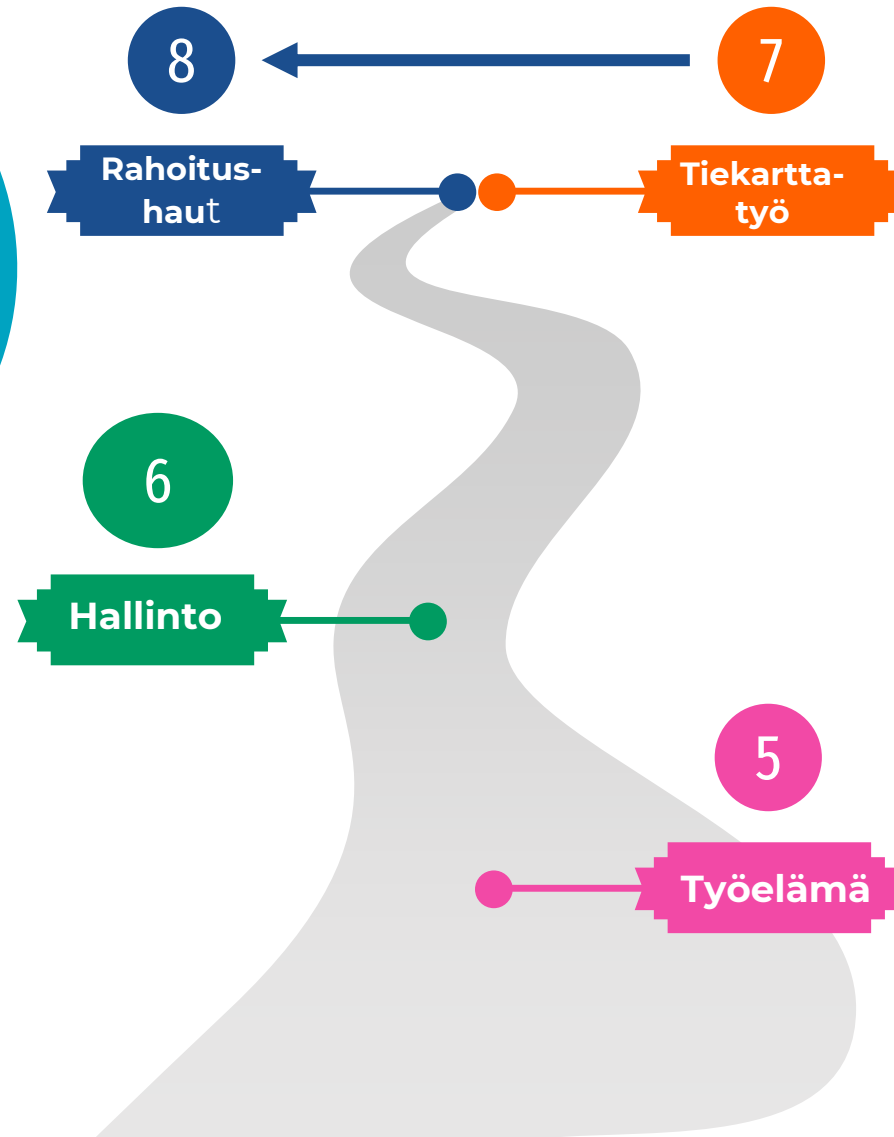
Jatkovalmistelu laajassa yhteistyössä

Tarkennetaan painopisteet osaamispalveluiksi: Hakujen aikataulut ja vuosikello

Kuullaan keskus- ja aluehallintoa:

- OKM, TEM, VM, STM, LVM
 - ELYt
- Kunnat
- OPH
- Valvira

Työvoiman saatavuuden tiekarttatyö (TEM):

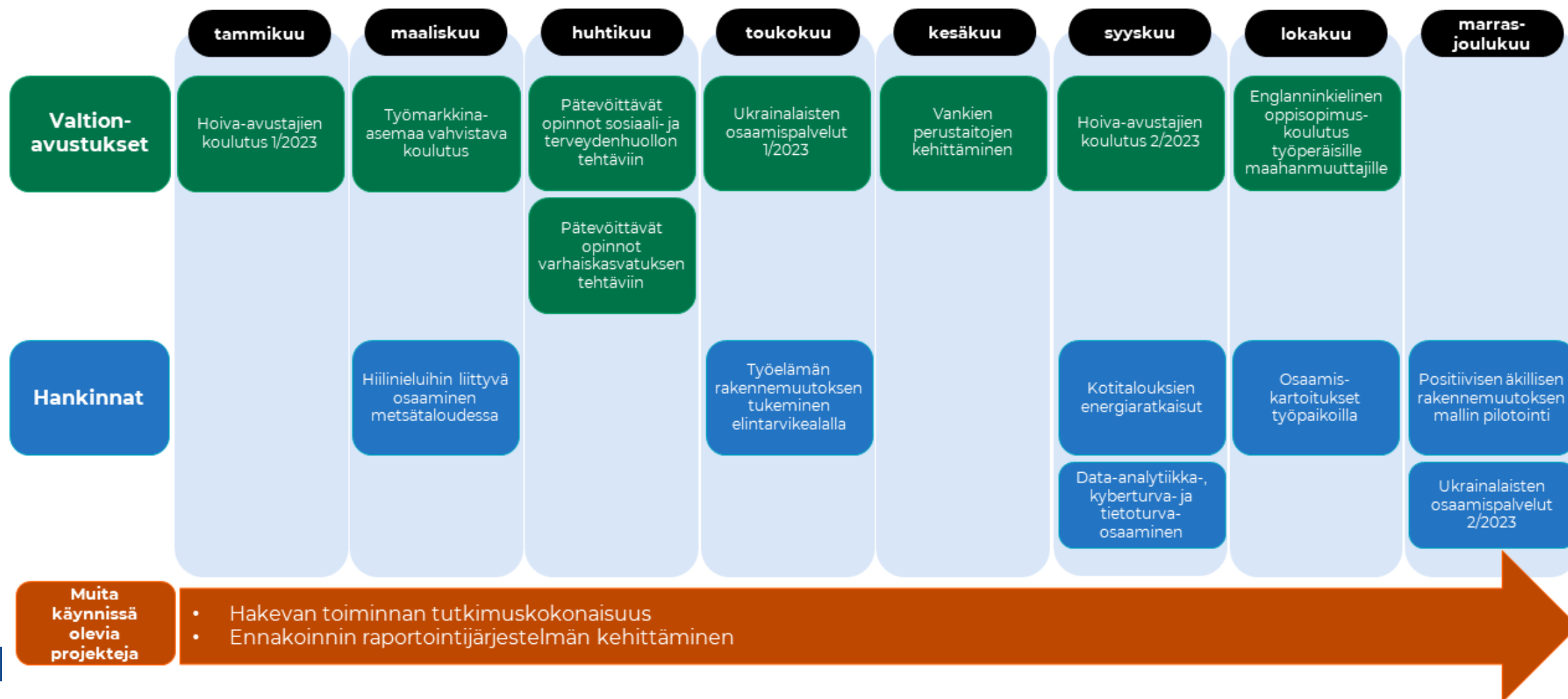
- Hyödynnetään jatkuvasti päivittyvää tietoa akuuteista työvoiman ja osaamisen kohtaannosta ja tarkistetaan vuosikelloa tarpeiden mukaan

Kuullaan työelämää:

- toimialajärjestöt
- keskusjärjestöt
- keskuskauppakamari

Rahoitettavien osaamispalveluiden teemat ja aikataulut vuonna 2023

valtionavustushakujen ja hankintojen tarjouskilpailujen alkamisajankohdan mukaan

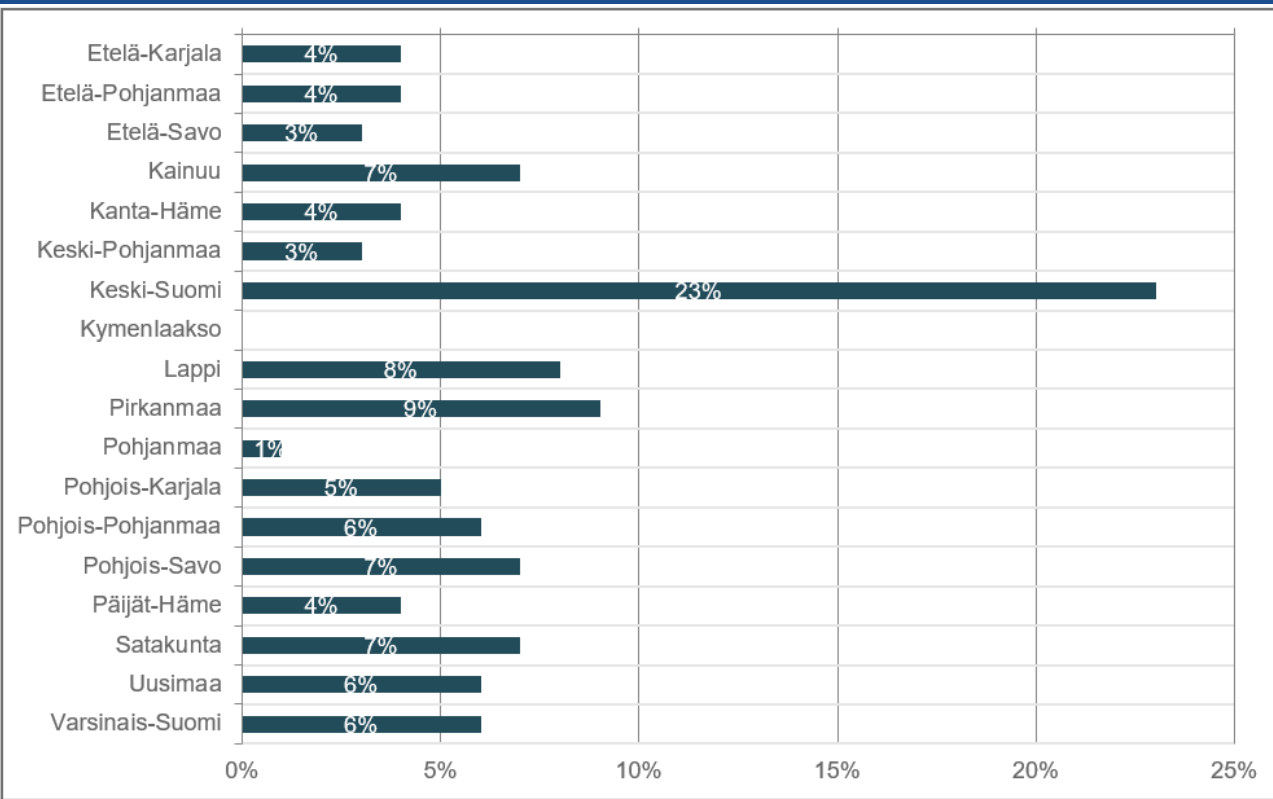

Osaamisen ennakointifoorumin alueellisen osaamistarvekyselyn alustavia tuloksia

Alueellisen osaamistarvekyselyn taustaa

- Opetushallitus toteutti viime vuonna valtakunnallisen osaamistarvekyselyn, joka kattoi kaikki ammattialat (134 ammattialaa)
- Jotpa ja OPH ehdottivat maakuntien liitoille osaamistarvekyselyn tulosten tarkentamista alueellisesti, koska alueiden elinkeinorakenteet ja erityispiirteet poikkeavat osin valtakunnallisesta keskiarvosta.
- Alueellinen osaamistarvekysely toteutettiin alkuvuodesta 2023. Kysely sisälsi kaikkiaan 24 ammattialaa, jotka tunnistettiin alueilla merkittävimmiksi ammattialoiksi.
- Vastauksia saatiin yhteensä 626 kappaletta.
- Alueille toimitettiin myös täydentävää dataa alueellisista osaamistarpeista sekä ehdotus alueille järjestettäviin, kyselyn tuloksia tarkentaviin työpajoihin.
- Jotpa ja OPH tulevat kokoamaan vastaukset kevään aikana ja ne julkistetaan kesäkuun alussa Mikkelissä järjestettävässä alue-ennakointiseminaarissa.

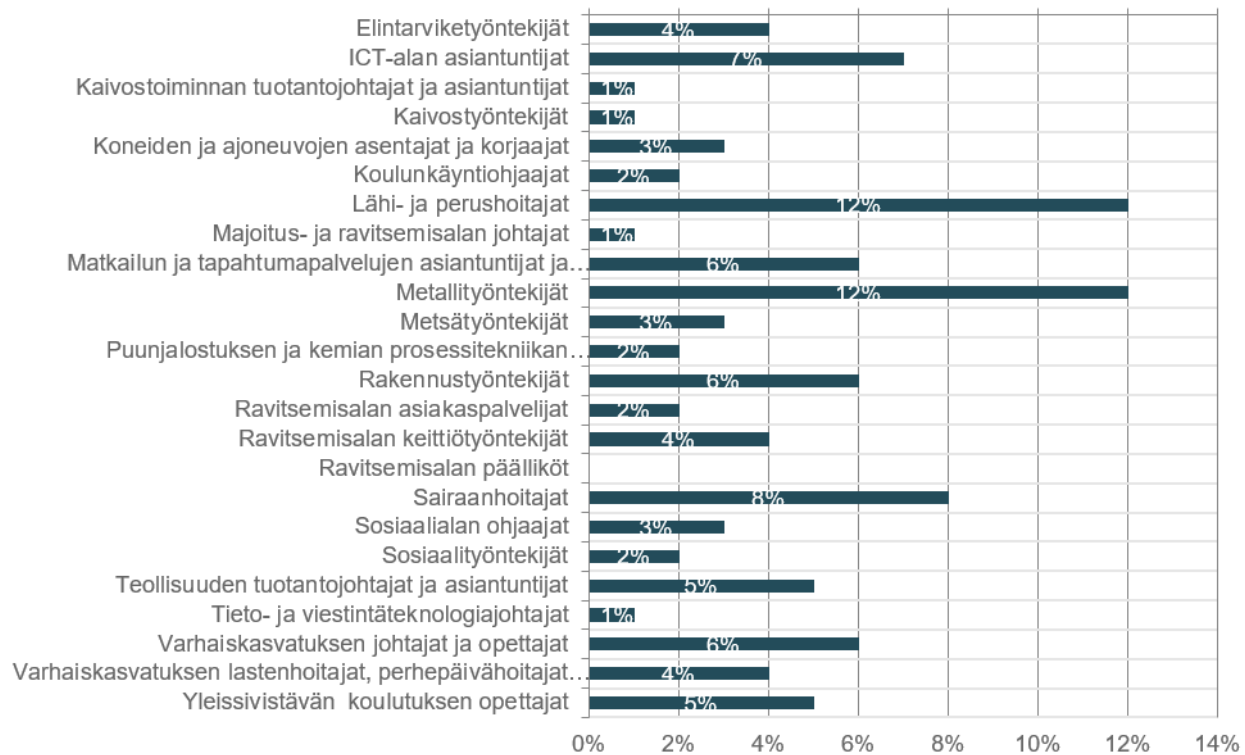
Vastaukset alueittain

	n
Etelä-Karjala	23
Etelä-Pohjanmaa	22
Etelä-Savo	20
Kainuu	45
Kanta-Häme	28
Keski-Pohjanmaa	19
Keski-Suomi	143
Kymenlaakso	3
Lappi	51
Pirkanmaa	56
Pohjanmaa	8
Pohjois-Karjala	29
Pohjois-Pohjanmaa	39
Pohjois-Savo	41
Päijät-Häme	27
Satakunta	45
Uusimaa	37
Varsinais-Suomi	38

Vastaukset ammattialoittain

Vastaajien määrä: 626

	n
Elintarviketyöntekijät	27
ICT-alan asiantuntijat	46
Kaivostoiminnan tuotantojohtajat ja asiantuntijat	5
Kaivostyöntekijät	7
Koneiden ja ajoneuvojen asentajat ja korjaajat	21
Koulunkäyntiohjaajat	9
Lähi- ja perushoitajat	77
Majoitus- ja ravitsemisalalan johtajat	5
Matkailun ja tapahtumapalvelujen asiantuntijat ja työntekijät	36
Metallityöntekijät	72
Metsätyöntekijät	21
Puunjalostuksen ja kemian prosessiteknii...	15
Rakennustyöntekijät	38
Ravitsemisalalan asiakaspalvelijat	10
Ravitsemisalalan keittiötyöntekijät	25
Ravitsemisalalan päälliköt	1
Sairaanhoitajat	49

Alustavaa koontia osaamiskapeikoista

Osaamiskapeikkoina nousivat esille erityisesti

- sähkö- ja automaatiotekniikka (sähkö- ja hybriditekniikka)
- koneistusosaaminen ja hitsaaminen (CNC-koneistamistaidot, hitsausluokat)
- digiosaaminen (digityökalujen ja prosessien käyttöönotto)
- tekoäly, robotiikka ja kyberosaaminen (arkkitehtuuriosaaminen, tietoturva, pilvipalvelut)
- liiketalousosaaminen ja asiakaspalveluosaaminen (digitaalinen myynti ja markkinointi)
- elintarvikealan osaaminen (kiertotalous, vegaaniset raaka-aineet)
- metsäalan osaaminen (hiilinieluosaaminen)
- ympäristöosaaminen ja uusiutuva energia (kiertotalous ja energiatehokkuus)
- pedagoginen osaaminen (erityispedagogiikka, digipedagogiikka)
- sosiaalialan osaaminen (mielenterveys, päihdetyö, lastensuojelu)
- terveysalan osaaminen (vanhuspalvelut)

Alustavaa koontia toimenpide-ehdotuksista

Toimenpide-ehdotuksina nousivat esille erityisesti

- työelämäyhteistyön vahvistaminen ja työssä oppiminen
- lisää taloudellisia resursseja
- lyhyet koulutuskokonaisuudet
- (erityisesti opettajien) täydennyskoulutuksen lisääminen
- ammatillisen koulutuksen tutkintojen sisältöjen kehittäminen ja opetusjärjestelyt
- soveltuvuustestit käyttöön
- alojen veto- ja pitovoima
- työperäinen maahanmuutto ja kansainvälisyys
- perusasteella tapahtuvan oppimisen vahvistaminen
- **yleisten työelämätaitojen vahvistaminen nuorille!**

Jotpa

Jatkuvan oppimisen ja
työllisyyden palvelukeskus

Kiitos!